

SZERZŐDÉSI SZABADSÁG VAGY ELEKTRONIKUS KÉNYSZERZUBBONY?

A társasági jog, minden magánjogi tapadása és jellege ellenére is sajátos jogterület abban az értelemben, hogy két, nem okvetlenül egymást erősítő, korreláló szabályozási célt kell szolgálnia egyszerre. Természetesen, hűen a magánjog egészéhez, a társasági jog alapvető feladata a társaságot alapítók és működtetők szabadságát a lehető legnagyobb mértékben biztosítani. A másik oldalról azonban – kötelmi eredet ide vagy oda – a társaságok ügye nem tekinthető a felek belügyének, egy relatív hatályú kötelmi jogviszony terepének, hiszen a társaságok önálló jogalanyként és a gazdasági élet szereplőiként nagyban érinthetik harmadik személyek jogait, jogos érdekeit, és így a közérdeket. A társasági jog feladata tehát a közérdek védelme is a társaságok működésének bizonyos fokú korlátozásával, ellenőrzésével¹.

Miután mindkét prioritás kiemelkedően jelentős, egyik sem tolható félre a másik rovására, mert az szükségképpen diszfunkcionális szabályozáshoz vezetne. A kérdés tehát nem az, hogy a társasági jognak a szerződési (alapítói) szabadság² vagy a közérdek védelme mellett kell kiállnia, mert furcsa módon mindkét célkitűzés értéknek tekintendő a társasági jog finalitásának szemszögéből. A társasági jog normái e kérdés szempontjából egy elegendő foghatók fel, amelyekben e két érdek, érték konkurál. A kérdés tehát az, hogy ez az elegy milyen arányban álljon egyik vagy másik társasági jogi célkitűzés szolgálatában.

Ez a problematika lecsapódik és egyértelműen tetten érhető a szabályozási logika vizsgálatában. A társasági jog nem lehet csakogens vagy csak megengedő, a jogalkotások szükségképpen e különböző természetű szabályok megfelelő arányát célozzák. Egyáltalán már maga a szabályalkotás ténye, az, hogy az adott kérdésre, jelenségre kell-e egyáltalán rendelkezés a társasági jogban, már jogalkotási kérdés. A társasági jog tehát elvileg felfogható a társaságok életével kapcsolatban felmerülő, mindenképpen jogi rendezést igénylő problémák halmazaként, ahol meglátásunk szerint a „legkevésbé terhesebb”

megoldás választása a leghelyesebb³, leginkább felvilágosult jogalkotói döntés. Természetesen az állásfoglalás e kérdésben személyes beállítódás kérdése is, bár meggyőződésünk szerint nem nehéz azonosulni azzal az állásponttal, mely szerint az állam szabályozási vagy bírói beavatkozása akkor igazolható, ha ezen intervenció indokai egészen világosak és nyilvánvalóak, mert egyébként a jogalkotónál biztosan jobban tudják az egyes társaságok, azok tagjai és vezető tisztségviselői, hogy hogyan kell a vállalkozást irányítani és működtetni⁴.

Nincsen egységes recept arra, hogy a fent említett elegy mikor ideális és arra sem, hogy mit tekinthetünk a „legkevésbé terhes” jogalkotási megoldásnak. E kérdések valószínűleg társadalmi-gazdasági értelemben kötöttek, lenyomatainak a közegnek, amelyben létrejöttek. Mindez jól látszik a magyar társasági jog utolsó húsz esztendejének vizsgálatán keresztül is.

1. TÁRSASÁGI JOGUNK FEJLŐDÉSE A SZERZŐDÉSI (ALAPÍTÓI) SZABADSÁG TÜKRÉBEN

Jelenleg sem eldöntött kérdés a tudományban, hogy a csipkerózsika-álmából 1988-ban kodifikált formában ébredő magánjogunkat, azon belül társasági jogunkat hogyan értékeljük. Jelentős, tekintélyes szerzők álláspontja szerint voltaképpen a gazdasági viszonyok szabályozása körében egy folytonos modernizáció, fejlődés kiteljesedéseképpen született meg az 1988-as társasági törvény⁵. Más, nem csekélyebb autoritások azt a nézetet vallják, hogy ezzel éppen ellentétesen egy cezúra lezárásaként a korábbi negyven év antitéziseként és emiatt diszkontinuitásként értékelhető⁶.

Abban már sokkal egészségesebb a jogelmélet álláspontja, hogy – függetlenül a kontinuitás vagy diszkontinuitás, illetve a revolúció vagy evolúció polémiától – az 1988-as társasági törvény rendkívül fontos történelmi szerepet töltött be. E törvény ugyanis azáltal, hogy széles körben biztosította a gazdasági társaságok alapítását, anakronizmussá tette a szocialista társadalmi berendezkedés gazdasági alapjait, egyfajta rendszerváltást generált és így megnyitotta az utat a politikai rendszervált(oz)ás felé, annak lényegében alapját és előfeltételét megteremtve.

E törvény aztán a későbbiekben a volt KGST-tábor több, a változások útján később elinduló népi demokráciájának adott követendő mintát a saját jogalkotása tekintetében és jelentős szerepet játszott abban, hogy Magyarország korán a külföldi befektetők kedvelt célpontjává váljon.

Az első társasági törvényünk alapvetően annak a jegyében fogant, hogy a lehetőségekhez mérten minél szélesebb körben váljon lehetővé a társaságok alapítása a lehető leghabárabb formában. A törvény alapállása ennek megfelelően a részvénytársaságok szabályozását leszámítva megengedő (diszpozitív) jellegű volt. Ez annyit tett, hogy a törvény szabályaitól a felek eltérhettek közös akarattal, amennyiben az eltérést a törvény explicite nem zárta ki. A joggyakorlat ezt a generális elvet némiképpen finomította és ennek eredményeként nem volt lehetséges eltérni az általános részi szabályoktól, a társasági formákat meghatározó definíció-jellegű szabályoktól, a szervezeti jellegű normáktól és azoktól sem, amelyek harmadik személyek vonatkozásában rögzítettek garanciális jelentőségű szabályokat⁷.

Az utólagos visszaemlékezések és későbbi kommentárok szerint ez a „virágozzék száz virág”-attitűd miatt volt indokolt, hogy az újjászülető magyar gazdaság dinamizálttá válhasson – inkább túrjuk el, hogy néhány, e szabadsággal visszaélő vállalkozás jogellenes magatartást végez, minthogy elnehezítsük akár egy tisztességes vállalkozónak is, hogy társaságot alapíthasson. A kilencvenes évek első felének gazdaságát szintén ellentmondásosan ítéljük meg, de annyi bizonyos, hogy sosem látott mértékű társaság-alapítási hullám indult be a Gt. nyomán, azaz a gazdaságélénkítő célkitűzés megvalósult.

Ahogy ismert, az 1997-es új törvény csak néhány elemet illetően vezetett be radikális változtatásokat az 1988-as Gt-hez képest, de az egyik ilyen éppen a szabályozás jellegét érintette. A piacgazdaság tisztulási folyamataival összhangban már nem az elsődleges jogpolitikai célkitűzés, hogy a társaságok alapítása és működtetése minél szabadabban (vagy a rossznyelvek szerint: szabadosabban) valósulhasson meg, sokkal inkább az, hogy a piaci konszolidáció erősítése érdekében a „hurrákapitalizmus” bizonyos vadhajításait le lehessen nyesegetni és a bizonyos, piacon jelen lévő jelenségeket kordában lehessen tartani. Ezek a gyomlálásra érdemes jelenségek ugyanis nyilvánvalóan megjelentek 1988 és 1997 között, minthogy egészen gyökeresen eltért a szabályozandó gazdaság és annak folyamatai képe 1988-ban és 1997-ben. A második társasági törvény tehát szakított a korábbi jogszabály „mindent szabad, amit a törvény nem tilt” alapállásával és mivel a jogalkotó az új helyzetben már a joggyakorlatban kikristályosodott, a vegytiszta szabályozási elvet kissé korlátozó megoldást is túl puhának ítélte, ezt tulajdonképpen megfordította:

a Gt. szövegétől nem lehetett eltérni, csak akkor, ha ezt a törvény kifejezetten lehetővé tette.

E szabályozási logika, amit a készítők talán a társasági jog reformja során a második Gt. egyik vívmányaként szerettek volna feltüntetni, később aztán a kritikák fókuszába került. A szabály rigorózus mivolta (kiegészítve annak merev alkalmazásával) ugyanis kényszerzubbonyként hatott a piaci szereplőkre. Ez természetesen az eredeti célkitűzés tükrében sokszor indokolt fék is lehetett, ám a tapasztalat az volt, hogy indokolatlan a fenntartása, hiszen a teljesen ártalmatlan eltérések, hovatovább a törvényi szigor fokozó klauzulák a társasági szerződésekben sem voltak megengedettek, sőt, a bírói gyakorlat még azt is a törvénytől való eltérésnek értékelte, ha olyan rendelkezés került a társasági szerződésbe, amit a törvény maga nem szabályozott⁸. Ez a megoldás nézetünk szerint ellentétes volt azzal az ősi elvvel, mely szerint minden megengedett, amit jogszabály nem tilt. Ennek a megokolása nem volt lehetséges az új szabályozás eredeti érveivel.

Nem csoda, hogy a jelenleg hatályos társasági törvényben az 1997-es szabályozási alapállás megváltozott, azaz a harmadik törvény egy harmadik módszert vezet be e téren. Megtartotta ugyan főszabályként az 1997-ben törvénybe foglalt szabályt, és hitet tett a kógens szabályozás mellett, mely szerint eltérni a Gt. szabálytól csak a Gt-ben szabályozott esetekben szabad, de az eltérést engedő szabályok száma megsokszorozódott (sőt, egyes fejezetekre is ki lett terjesztve), másrészt kimondta, hogy – bizonyos, a Gt-ben meghatározott negatív megfogalmazott feltételek fennállása esetén – nem minősül a törvényi rendelkezésektől való eltérésnek, ha a tagok olyan rendelkezéseket foglalnak a társasági szerződésbe, amelyről a törvény nem rendelkezik⁹. Kétségtelen tény, hogy azáltal, hogy a törvény által érintetlenül hagyott kérdések és területek rendezése akkor lehet jogszerű, ha és amennyiben nem ellentétes a társasági jog rendeltetésével, az adott társasági formára vonatkozó szabályozás céljával és nem sérti a jóhiszemű joggyakorlás követelményeit, hogy némi bizonytalanságot. Egyetértünk azzal, hogy e kategóriák értelmezése nem jogalkotási feladat, hanem a bíróságok jogalkalmazásukkal tudják e normák valódi jelentését meghatározni. Mégis, a korábbi tapasztalatok alapján féltő, hogy az ilyen, a törvény által nem rendezett kérdéseket tartalmazó társasági szerződések a különböző bíróságokon különböző elbírálás alá esnek, hiszen

a cégbíróságok eddig is sokszor játszottak restriktív, korlátozó szerepet a társasági (és cég-) jog formálásban¹⁰.

Érdekes kérdés volna annak a vizsgálata, hogy vajon ez a módosítás, azaz a tagok szabadságfokának jelentékeny emelése megoldotta-e azokat a problémákat, amelyek miatt az 1997-es törvény szabályozási módszerét éles kritikákkal illették. Ennek tanulmányozására talán kellő alapot adhatnának az új törvény hatályba lépése óta eltelt idő tapasztalatai, de talán nem túlzás azt állítani, hogy a szerződési szabadság elkötelezett hívei keveslik a 2006. évi IV. törvény újítását e téren, míg a „rendpártiak” szerint társasági jogunk elindult a lejtőn és lassan nem lesz több mint jó tanácsok gyűjteménye. E kérdés vizsgálata azonban talán egy másik tanulmány témája lesz. E sorok a társaságot alapítók szabadságfokának, a szerződési szabadságnak a kiterjesztése körében egy másik figyelemre méltó tényezőt, az elektronikus cégeljárást és az ezáltal elérhető lehetőségeket firtatják.

2. AZ ELEKTRONIKUS CÉGELJÁRÁS BEVEZETÉSE

Az elektronikus cégeljárásra már évek óta lehetőség nyílik¹¹, igazi térnyerése cégügyekben a 2007. szeptember 1. utáni időszakban kezdődött akként, hogy 2008. július 1. napjától a cégeljárás már kizárólagosan elektronikusan folyik. A hagyományos, papír alapú nyilvántartás és ügyintézés a múlté.

E modern vívmány indokaként a gyorsaságot, az egyszerűséget, a költségkímélő jellegét szokták kiemelni. Ezzel szemben a gyakorlati tapasztalat a mindennapi ügyintézés szintjén mást mondhat velünk. A bejegyzési határidők kétségtelenül látványos rövidülése ugyan nem tagadható el, de a változásbejegyzési eljárások tekintetében (amelyek, akárhogy is nézzük, a cégeljárások döntő többségét adják) semmilyen gyorsítás nincsen – igaz, az elintézési határidők alapján elmondható, hogy ezt nem is ígérte senki. Ami az egyszerűséget illeti, egyelőre aligha találunk túl sok jogalkalmazót, aki ezt alá tudná támasztani, ugyanis az elektronikus aláírás beszerzésétől az elektronikus cégeljárásban való részvétel rendkívül bonyolult, komoly odafigyelést, számítógépes ismereteket és folytonos tanulást igényel. Ez persze távolról sem baj, ugyanakkor nem hívhatjuk egyszerűsödésnek. Még a cégek szemszögéből sem látható egyszerűsödés, hiszen a gazdasági társaságok tagjai és vezető tisztségviselői eddig sem vállaltak kevésbé aktív szerepet a cégügyekben, amit tapasztalhatnak, hogy kevesebb példány okiratot kell aláírni. Ami pedig

a költségkímélést illeti, e tekintetben összességében azt állapíthatjuk meg, hogy az e-célgézés nem biztos, hogy olcsóbb, hanem még az is kimutatható, összességében drágább. A költségek (és cégbírósági feladatok) egy része ugyanis a cégbíróságról átkerült a jogi képviselőkhöz. Ez annyit tesz, hogy legjobb esetben is egy nulla összegű játékról beszélünk, csak az a kérdés, hogy az összes költség kit és milyen arányban terhel. Az e-célgézással járó összes ügyvédi többletköltséget az ügyfelek fogják viselni. Ezt igazolandó azt tapasztalhatjuk, hogy a formális egyszerűsödés ellenére sem csökkentek érdemben az ügyvédi munkadíjak.

A tudatos jogpolitikai ösztönzés a társaságalapítások, főleg a kft-k tekintetében egy preferenciális illetéktételt határozott meg arra az esetre, ha új társaságot iratminta alapján elektronikus úton, ún. egyszerűsített célgézésben hoznak létre, ekkor ugyanis a jelentősen lerövidített bejegyzési határidő mellett jelentékeny, mintegy 115.000 forintos összegre tehető az a költség, amelyet a „hagyományos” eljárásához képest nem kell vállalni az új cégnek¹². Ez egyértelműen tükrözi azt a törekvést, hogy a magyar jog versenyképesebb legyen és egyszerűbb, gyorsabb és kedvezőbb legyen gazdasági társaságot alapítani itthon, mint korábban, illetve mint külföldön.

E rendelkezés azonban maximum szépségflastrom lehet akkor, ha tudjuk, hogy az ügyek tömegét kitevő változásbejegyzési eljárásban az illeték egységesen 15.000 Ft lett, bizonyos esetekben pedig 50.000 Ft-ra emelkedett – az illetékcsökkentés és költségkímélés jelszavai mellett. Szintén elgondolkodtató, hogy vajon ezek a változtatások mennyire alkalmasak a kitűzött célok elérésére akkor, ha a vállalkozások szabályozási környezetének egésze lényegében nem változott. Igaz tehát, hogy Magyarországon elektronikus eljárásban két munkaóra alatt elvileg jogerős cégbejegyzést lehet elérni (ami a valóságban minimum két munkanap plusz ez a bizonyos két munkaóra, hiszen az illetékbevezetési visszaigazolás átfutási ideje két munkanap), amivel a korábbi, papír alapú eljárásához képest százazres nagyságrendű költség spórolható meg. Szlovákiában nem elektronikus úton, magasabb költségekkel és jegyzett tőkével lehet társaságot alapítani, de egyetlen cégautón, illetve annak fenntartásán milliók takaríthatók meg.

3. SEMATIZÁLÓDÁS?

A társaságalapítás és a társaságok működése jelenleg az anyagi jogi szabályok alapján szabadabbnak ítéltető, mint néhány évvel ezelőtt. A szerződési szabadság, a társaságot alapítók és működtetők játéktere a 2006-os törvény megszületésével nagyobb jelentőséget kapott, mint korábban, jobban igazolva a társasági jog szerződési jogi jellegét és jobban kiszolgálva az üzleti élet igényeit. Ez a megállapítás azonban csak az anyagi jogi szabályok elszigetelt vizsgálatának tükrében állja meg a helyét. Az elektronikus cégeljárás bevezetése ugyanis talán még nagyobb kötöttséget fog eredményezni, mint valaha.

Természetesen tisztában vagyunk azzal a ténnyel, hogy a társaságok jogi képviselőinek hiánypótlási végzéseken keresztül kijegecesedett társasági szerződéseinek túlnyomó többsége a törvényi iratminták nélkül is sematikusak voltak, és sokszor a törvényszöveg egyszerű ismételtetésén és a változó adatok kicserélésén kívül semmit nem tartalmaztak. Mégis, egy ilyen látszólagosan egyedi, ám a valóságban „magán-iratminta”, illetve egy teljesen a felek speciális igényeihez igazított társasági szerződés ugyanolyan megítélés alá esett. Ráadásul 2006 előtt sokkal nehezebb volt a felek akaratát nagyban kidomborító, ám az 1997-es törvény keretei közé beilleszthető szerződést megfogalmazni.

Az illetéktételek változása és az egyszerűsített cégeljárás megjelenése egyértelműen a további sematizálódás felé mutat. A társaságok eddig megtehették, hogy olyan társasági szerződést készítsenek, amelyet az alapítók jónak ítélték a maguk számára. Jelenleg azonban a kis- és középvállalkozások ezt nem a Gt. fent idézett, a szabadságfokukat a korábbinál szélesebb értelemben deklaráló szabályának, hanem a törvényi iratminta-mellékletnek a keretein belül fogják megtenni, ugyanis egyszerűen nem éri meg kilógni a mintából, hiszen az időben és pénzben is hátrányosabb. Másképpen, azok a vállalkozások, amelyeknek alapítói nem tudják a társaságalapításhoz kellő közös akaratot az iratminta keretein belül megtalálni, azok többletterheket viselnek a minta szerint létrejött vállalkozásokhoz képest.

A minta szerinti alapítást pedig oly mértékű bürokratizmus és merevség jellemzi, hogy a Gt. üdvözölt új szabályozási logikája szinte tetten sem érhető. Jó példa erre az a szabály, mely szerint a minta minden rendelkezését megfelelően ki kell tölteni. Eszerint ha egy cég nem létesít felügyelőbizottságot, a cégbejegyzési kérelmében erre vonatkozó adatot nem kér bejegyezni, az iratok között erre való utalás nincsen, a társasági szerződésben a vonatkozó

részt üresen hagyják, de a „társaság felügyelőbizottságot a) választ b) nem választ” szövegrésznél a „nem választ” részt sem húzzák alá, akkor az elvileg elutasításhoz vezet.

Az anyagi jogunk egyfelől engedett a kritikáknak és szélesebbre tárta a társaság alapítóinak szabad akaratát előtérbe a kapukat. Másfelől viszont azok az eljárási szabályok, amelyek e szabadság kereteit töltik ki valódi tartalommal, olyan normák, amelyek szinte kizárják, de legalábbis nagyban korlátozzák az alapítói szabad akaratot. E szabályok ugyanis még véletlenül sem csorbítják jogilag az alapítói szabad akarat megnyilvánulását, technikai, processzuális és ténybeli értelemben azonban igen.

Ha lehet társaságot alapítani előre gyártott iratminta alapján, akkor miért kell előzetes ügyvédi kontroll az ellenjegyzés formájában? Vannak olyan országok, ahol a társaság alapításhoz szükséges egységcsomagokat akár benzinkutakon is lehet kapni és a kitöltési útmutató alapján megfelelő bejegyzési kérelmet és társasági szerződést tud fabrikálni a jogkereső cég alapító anélkül, hogy bármilyen előzetes jogász gyámkodásra szüksége volna. Jelenleg nézetünk szerint egy személyi jövedelemadó bevallást nehezebb kitölteni és beadni az ügyfélkapun keresztül, mint a társasági szerződés iratmintát kitölteni. Innen már nem kell sok ahhoz, hogy feltegyük a kérdést: hová tűnt a cégbíróság igazságszolgáltató funkciója? Vajon ugyanazt jelenti a cégjegyzék közhitelessége, mint korábban, az e-éra bevezetése előtt? Szükség van ezek után egyáltalán cégbírászkodásra a cégügyekben? Ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban korábban már több publikáció is napvilágot látott¹³, így e tanulmány végén mi megfordítjuk a kérdést és annak másik oldalát vesszük szemügyre: a jelenlegi helyzetben mi célt szolgál a kötelező ügyvédi ellenjegyzés intézménye?

4. ÜGYVÉDKÉNYSZER

A kötelező ügyvédi közreműködés előírása cégügyekben teljes mértékben indokolt volt annak bevezetésekor, hiszen a cégeljárás akkori feltételrendszere egészen más volt, mint most. Megjegyzendő persze, hogy a kötelező jogi képviseletet a cégeljárásban nem az első Gt. hatálybalépésének környékén, hanem jóval később vezették be¹⁴. Ez tulajdonképpen egyenes következménye az 1988-as törvény „húzó törvény” jellegének, hiszen nem egyszerűen kikényszerítette a cégjogi, számviteli, tőzsdei, értékpapírjogi, fizetésképtelenségi jogi, adózási szabályok megalkotását, hanem ennek nyomán kialakult egy megfelelő

szaktudással felvértezett ügyvédi, cégbírói, adótanácsadói, könyvvizsgálói réteg is, amely a törvény hatályba lépésekor nem létezett. 1995-re azonban már beszélhettünk a hosszú évek tapasztalataival megedződött társasági- és cégjogban otthonosan mozgó szakembergárdáról.

Az azonban messze nem tartozik az eleve elrendeltség kategóriájába, hogy a cégügyekben okvetlenül dupla jogászi kontroll kell érvényesülnön, hiszen az ügyvédkényszer párhuzamosan létezett és létezik a cégbírói hatás- és feladatkörökkel. A tapasztalatok azt mutatják, hogy e kettősség jól megfér egymás mellett, sőt, az ügyvédek szakszerű munkája a cégbírói ügyintézkést könnyítette azáltal, hogy feltételezhetően szakmailag értékelhető(bb) kérelmeket adtak be a cégek jogi képviselőjükön keresztül, mintha maguk készítették volna a kérelmeiket. Bizonyos fokig ezáltal teljesült a kötelező jogi képviselő bevezetésének indoka, amelyet azzal magyaráztak, hogy ezáltal biztosítható az a szakértelem, amelyek segítségével a cégek a jogszabályi előírásoknak megfelelő bejegyzési és változásbejegyzési kérelmeket nyújtanak be, mivel egy laikustól nem, de a jogi képviselőtől elvárható, hogy az érdemi elbírálásra alkalmas okirat benyújtásához szükséges jártassággal fel legyen vértézve¹⁵.

Felfoghatjuk az ügyvédi közreműködést is (egyes okiratok ügyvédi ellenjegyzését és a cégeljárásbeli kötelező jogi képviselőt) bizonyos fokig a felek szerződési szabadságát korlátozó eszköznek, de e korlátozás merőben formai, csak másodlagosan tartalmi és a tartalmi kontroll is csak a potenciális jogellenes megállapodások gyomlálására irányul.

Az egyszerűsített cégeljárás és a szerződésmentés alkalmazása azonban új megvilágításba helyezi a kötelező ügyvédi közreműködés kérdését. Úgy tűnhet ugyanis, hogy az az indok, ami korábban fennállhatott a kérelmek első jogászi rostája képeben, már nem állja meg teljesen a helyét. Egy iratminta kitöltése ugyanis nem okvetlenül igényel jogászi közreműködést – mi sem igazolja ezt jobban, mint az a tény, hogy az iratmintával történő társaság alapítás esetén eleve nem kell cégbírónak (azaz cégügyek intézésre kiképzett megyei bírósági bírónak) eljárnia. Megjegyezzük persze, hogy a korábbi cégeljárás szabályai között is találtunk olyan rendelkezéseket, amelyek nem követeltek meg cégbírói közreműködést.

Ha jobban áttekintjük a jelenlegi helyzetet, az ügyvédre már nem azért van szükség, hogy jogászi szakértelmével szavatoljon az ellenjegyzett okirat

tartalmi és formai helyességéért és ellássa a jogi képviseletet a cégeljáráásban (bár deklaratívve természetesen e tekintetben nem történt változás), hanem hogy az elektronikus eljárás útvesztőiben eligazodjék. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az ügyvédség egy része, többsége alkalmazkodó és relatíve könnyedén képes a megváltozott helyzethez igazodni és megfelelni az új kihívásoknak. Az ügyvédi kar idősebb része azonban nagy valószínűséggel lemorzsolódik és kénytelen lesz kimaradni a cégügyek viteléből. Egyelőre tehát úgy tűnik, hogy az ügyvédség hánykolódik bár, de nem süllyed el.

A cégeket nem lehet arra kötelezni, hogy minősített elektronikus aláírással rendelkezzenek. A minősített elektronikus okirat (akta) előállításánál azonban az ügyvédi közreműködés új funkcióra lett: az ügyvéd alakítja a nyomtatott okiratokat e-aktává és látja el minősített aláírással és időbélyeggel. A kötelező ügyvédi képviselet fenntartása mindezek alapján cégügyekben védhető, de az egyszerűsített cégeljáráás korában a tradicionális ügyvédi okiratszerkesztési funkció már-már teljesen eltörl. Ez azonban már meglehetősen messze esik a dupla jogászai kontrolltól. Itt ugyanis – némiképp sarkítva – nem másról van szó, minthogy egy iratmintát kitöltő, azaz nem jogászai mérlegelést végző jogi képviselő elektronikus okiratot szerkeszt és továbbít a cégbíróságra, ahol egy nem jogászai végzettségű ügyintéző azt elbírálja, pontosabban rögzíti a cégjegyzékben az abban foglaltakat. Ezen a ponton nem is folytatjuk tovább ezt a gondolatmenetet, ugyanis olyan összetett és kényes kérdésekhez jutnánk, mint hogy vajon indokolt-e a kötelező jogi képviselet cégügyekben és ha nem volna az, akkor hogyan alakulna a népes és egyre növekvő számú ügyvédi kar sorsa. E kérdések feszegetése azonban nem képezi jelen tanulmány tárgyát.

5. ÖSSZEZÉS

A cégeljáráás reformja – összhangban az anyagi jog változásaival – azt a célt szolgálta, legalábbis a jogpolitikai deklarációk szintjén, hogy a magyar gazdaság versenyképesebb legyen általa, hogy a társasági jogok versenyében előnyre tegyen szert egy egyszerűbb, olcsóbb, szabadabb szabályozással. A szabályok változása azonban ezt a nagy áttörést nem váltotta ki. Hiába nagyobb a Gt. szabályai alapján az alapítók szerződési szabadsága, ha a szabályozás egésze olyan ösztönzőkkel telített, amely a sematizálás felé halad: E jelenség mellé odaállíthatjuk a jogalkotás inkonzisztenciáját is, hiszen az új szabályok belső ellentmondásokkal terheseek. Társasági- és cégjogi jogalkotásunk azonban nem

egyszerűen inkonzisztens, hanem következetlen is, amelynek tükrében hiába is várnánk el bármilyen konzisztens és következetes rendszert. Itt hosszasan lehetne sorolni azokat a példákat, amelyek állításainkat megerősítik, de ehelyett csak a leglényegesebbeket említjük. Mindnyájan tisztában vagyunk azzal, hogy az új, novella jellegű törvényt egy év elteltével jelentős mértékben módosították, amely talán nagyobb mértékben alakította át társasági- és cégjogunkat, mint az eredeti 2006-os társasági törvény, ám az, hogy ennek a drasztikus változtatásnak mi volt az oka, illetve hogy miért volt erre szükség akkor, amikor jóformán még az eredeti szöveg első tapasztalatait sem lehetett leszűrni, már kevésbé látjuk tisztán, pláne annak tükrében, hogy már akkor módosították a társasági törvényt, amikor még el sem telt a társaságok átállítására előírt időszak¹⁶. Ismeretes, hogy milyen problémákat okozott a TEÁOR-kódok átállításának és az új, kötelező elektronikus eljárás bevezetésének időpontját ugyanahhoz határidőhöz kötni. Ismeretes, hogy az új kérelem-iratminták tekintetében épp a változások előtti két hétben három változat is hatályban volt. Ismeretes, hogy az említett határidő beállta előtt kevéssel változtak meg jelentősen az elektronikus eljárás egyes lényeges technikai részletszabályai.

Mindezek eredménye, hogy a jogpolitikai célkitűzések és deklarációk, illetve az anyagi jogi szabályok szabadabbá válása és azok mindennapi gyakorlata között némi szakadék mutatkozik. A sajtóban a minap megjelent hír szerint Magyarország a társaságalapítás és működtetés szabadságát elemző rangsorban előre lépett a tavalyi évhez képest, azaz a társasági és cégjog új szabályai beváltották a hozzá fűzött reményeket és hazánk a vállalkozások letelepedésének és működtetésének vonzóbb célországává vált. A hír kitér arra is, hogy az eddigi helyezésén némiképp javítva Magyarország feljött az összesített lista negyvenharmadik helyére, ami azonban nem változott, hogy változások ide vagy oda, hazánk még mindig a mérsékeltlen szabad gazdaságú országok körébe tartozik, épp egy picit lemaradva a negyvenkettedik helyezett Omán mögött¹⁷. Ennek tükrében – zárszóként is – az a gondolat fogalmazódott meg bennünk, hogy vajúdtak a hegyek és megszületett a kisegér.

Abból a szempontból ugyanis, hogy Magyarország valóban vonzóbb befektetői környezetet jelentsen a vállalkozásoknak és a jogi szabályozás ne akadályozza őket, hanem elősegítse az alapítói szabadság lehető legszélesebb kiteljesedését, a társasági jog csak egy vékonyka szeletet, egy sok változós egyenletben egyetlen szempontot jelent. Ha a társasági jogot megreformáló

szabályok hektikus, átgondolatlan jelleget kapnak és a bürokrácia minden egyszerűsítési szándék ellenére is fokozódik, akkor még az a kis előny is elvész, amelyet a modernizáció hozhatna.

A szabályozási környezet egészének gyökeres újragondolása és valóban vállalkozásbarát átalakítása nélkül nem remélhetünk érdemi előrelépést.

JEGYZETEK

- 1 A közérdek védelmének legjellegzetesebb területe a hitelezővédelem, amely tulajdonképpen egyidős a modern társasági joggal, mivel a hitelezővédelem „a legfőbb problémája és egyben próbaköve minden társasági jogi szabályozásának”. Lásd: FEHÉRVÁRY JENŐ: *Magyar kereskedelmi jog rendszere* (Budapest, 1941. 254.)
- 2 E fogalomhasználat indoka, hogy a szerződési szabadság a társasági jogban elsősorban a társasági szerződés megalkotásának folyamatában értelmezhető, de a társaságok mindennapi működése a társaságok belső viszonyait illetően nem okvetlenül szerződéses viszonyrendszerekben testesül meg, így indokolt a szerződési szabadság mellé az alapítói szabadság kategóriáját is odailleszteni, hogy kirajzolódhasson az a kép, amelyben jól látszik, hogy a tagok szabadságfoka nem csak az alapításkor kiemelkedően lényeges, hanem legalább ennyire méltánylandó a társaság működése során.
- 3 NOCHTA TIBOR: *Társasági jog* (Pécs, 2007. 94.)
- 4 E klasszikus gondolat atyja Oliver W. Holmes: „*I think that, at least, it is safe to say that the most enlightened judicial policy is to let people manage their own business in their own way, unless the ground for interference is very clear. (...) The Dr. Miles Medical Company knows better than we do what will enable it to do the best business.*” (OLIVER HOLMES főbíró különvéleménye a Dr. Miles-ügyben; *Dr. Miles Medical Co. v. John D. Park and Sons Co*, 220 U.S. 373, 411-12, 1911.)
- 5 Lásd ennek elemzéséhez – szubjektív jogtörténeti visszatekintésként: SÁRKÖZY TAMÁS: *A szocializmus, a rendszerváltás és az újkapitalizmus gazdasági civiljoga 1845-2005* (Budapest, 2007, különösen 14-16.)
- 6 LÁBADY TAMÁS: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része* (Pécs, 2000.)
- 7 *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve* (Budapest, 2007. 93.)
- 8 Lásd a nevezetes Cgf. II.31.952/2000/2. sz. határozatot, amely kifejezetten rögzítette, hogy a társasági szerződés tartalmát a tagok nem szabad akaratukkal határozzák meg, hanem azt a törvény keretei között, az abban foglaltak alapján határozhatják csak meg.
- 9 Gt. 6. § (1) bekezdés
- 10 E félelmünk különösen igazolódni látszott akkor, amikor a Fővárosi Ítéletábrla azt a józan ésszel nyilvánvalóan ellentétes döntést hozta (Fővárosi Ítéletábrla Polgári Kollégiuma 1/2008. (IV. 28.) sz. határozata), hogy elektronikus cégeljárás esetén a jogi képviselő elektronikus aláírással és időbélyegzővel köteles ellátni minden, a bejegyzési kérelemhez csatolt okiratot és külön magát a beadandó elektronikus aktát is. Ismeretes, hogy e döntésre azért volt szükség, mert e döntés nélkül megyénként eltérő kívánalmak fogalmazódtak meg az e-aktával kapcsolatban. Az ügyvédek között köremailek jártak arról, hogy melyik megyében mit és hogyan kell(ene) elektronikusan aláírnia a jogi képviselőnek ahhoz, hogy ne érje váratlan meglepetés, hiszen amit az egyik megye bejegyzett, azt a másik megye elutasította. Végül a kérdés jogalkotási úton (!) lett rendezve (a 2008. évi XXX. törvény 60. §-a módosította az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény 27/A § (1) bekezdését), holott álláspontunk szerint ez egy tipikusan olyan probléma volt, amelynek a mindennapok gyakorlatában a már emlegetett józan észnek megfelelően kellett volna kiforrnia és egységesen rendeződni. Az ilyen esetek azt a vélekedést erősítik, mely szerint a jogszabályi célok és törekvések a cégbíroságok működését kevésbé befolyásolják és ezáltal a régi, merev beidegződések megmaradnak.

- 11 Magyarország viszonylag korán, már 2001-ben (2001. évi XXXV. törvény) törvényt hozott az elektronikus aláírásról, amelyet az e-cégljárásra a 2003. évi LXXXI. törvény fordított le. Ez utóbbi jogszabály jogharmonizációs kötelezettségünk alapján született.
- 12 A hagyományos kft-alapítás esetén fizetendő illeték 100.000 Ft volt, míg 25.000 Ft volt a közzétételi költségtérítés mértéke. Ehhez képest az egyszerűsített cégljárásban iratminta alapján elektronikusan benyújtott kérelem esetén közzétételi költségtérítést nem kell fizetni, az illeték pedig 15.000 Ft. Amennyiben a kft. alapítása nem egyszerűsített eljárásban zajlik, a magasabb illetéktétel jelenleg is hatályos.
- 13 Lásd többek között: T. NAGY ERZSÉBET: A közhiteles cégnyilvántartás vége, avagy óvakodj a szerződésmintától (*Gazdaság és Jog*, 2007/XI, 3-14.); KOLLÁR PÁL – RIM ZSUZSANNA DORINA: A cégljárás múltja és jelene: a szabályozás háttere és gyakorlati problémái (*Magyar Jog*, 2008/3, 163-165.)
- 14 A cégljárásban a kötelező jogi képviselőt az 1995. évi LXII. törvény vezette be.
- 15 NÉMETH JÁNOS – KISS DAISY (szerk.) *A cégekkel kapcsolatos nemperes eljárások magyarázata* (Budapest, 2004. 382.)
- 16 Ez eredetileg 2007. szeptember 1. volt, de ez is megváltozott. Lásd fentiekhez egyezően: SÁRKÖZY TAMÁS: Merre tovább társasági jog? (A cégtörvény módosítása után) (*Gazdaság és Jog*, 2007/IX, 3.)
- 17 A világ országai gazdaságának szabadságát vizsgáló tekintélyes Heritage Foundation évről évre közzéteszi listáját és értékelését. Előrelépésünk ellenére azok az országok jó része, akik vetélytársainknak tekinthetők a „társasági jogok versenyében” vagy szélesebb értelemben gazdasági riválisaink (elsősorban Szlovákia vagy Csehország), e listán előttünk szerepelnek. Lásd: <http://www.heritage.org/research/features/index/countries.cfm>; a magyar országjelentéshez pedig: <http://www.heritage.org/research/features/index/country.cfm?id=Hungary>; mindkét honlap esetében a letöltés ideje: 2008. szeptember 19.